

REPUBLIKA SLOVENIJA
DRŽAVNI SVET

Številka: 411-01-7/2021/25
Ljubljana, 22. 4. 2021

Državni svet Republike Slovenije je na 23. izredni seji 22. 4. 2021, na podlagi prvega odstavka 67. člena in prvega odstavka 97. člena Poslovnika Državnega sveta (Uradni list RS, št. 70/08, 73/09, 101/10, 6/14, 26/15, 55/20 in 123/20), sprejel naslednje

M n e n j e

k Osnutku Predloga Načrta za okrevanje in odpornost

Državni svet **se je seznanil** z Osnutkom Predloga Načrta za okrevanje in odpornost (v nadaljevanju: osnutek predloga NOO).

Državne svetnice in državni svetniki pozitivno ocenjujejo aktivnosti Službe Vlade Republike Slovenije za razvoj in evropsko kohezijsko politiko (v nadaljevanju: SVRK) in njeno vlogo koordinatorja pri pripravi končne verzije predloga NOO, ki ga bo Vlada Republike Slovenije poslala Evropski komisiji v potrditev predvidoma konec aprila 2021.

Državni svet povzema mnenja in stališča, podana ob obravnavi osnutka predloga NOO na pristojni Komisiji za mednarodne odnose in evropske zadeve, zainteresirani Komisiji za lokalno samoupravo in regionalni razvoj ter Interesni skupini lokalnih interesov, zainteresirani Komisiji za gospodarstvo, obrt, turizem in finance, zainteresirani Komisiji za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, zainteresirani Komisiji za socialno varstvo, delo, zdravstvo in invalide ter zainteresirani Komisiji za kulturo, znanost, šolstvo in šport. Vse navedene komisije in interesna skupina so se seznanile z osnutkom predloga NOO v različici iz decembra 2020, objavljeni na spletni strani eu-skladi.si¹, ter z aktivnostmi posameznih ministrstev in SVRK pri nadgradnji navedene različice.

Državni svet izpostavlja, da so pričakovanja različnih interesnih skupin velika, odgovornost odločevalcev pa je pri določanju jasnih prioritete, ki bodo usmerjene v prihodnji razvoj države, na preizkušnji. Zato je pomembno, da se pri vsebini NOO skuša doseči čim širše soglasje o prioritetah, interesih in skrbi za čimprejšnje okrevanje po pandemiji COVID-19. S povečanjem naložb v posodobitev in ekologizacijo ima Slovenija priložnost za nadaljnji razvoj. Pri okrevanju prizadetega gospodarstva je treba zagotavljati uspešnost pri izkoriščanju obnovljivih virov energije in krepiti skrb za najbolj prizadete sektorje gospodarstva.

Državni svet pozdravlja napor slovenskih pogajalcev, ki so v okviru neformalnih usklajevanj z Evropsko komisijo uspeli doseči vključitev možnosti urejanja kanalizacijskih sistemov pod 2000 PE in vodooskrbe pod 10.000 uporabnikov med vsebine NOO, saj so finančne potrebe za tovrstne projekte tako v kohezijski regiji

¹ <https://www.eu-skladi.si/sl/po-2020/nacrt-za-okrevanje-in-krepitev-odpornosti>, 15. 3. 2021.

Vzhodna Slovenija kot v kohezijski regiji Zahodna Slovenija še vedno velike. Pri tem se ne sme prezreti visokih stroškov gradnje tovrstne infrastrukture na redko poseljenem podeželju z razpršeno poselitvijo, ki so bistveno višji kot v urbanih okoljih. S financiranjem ureditve osnovne infrastrukture s pomočjo sredstev Sklada za okrevanje in odpornost se bo lahko lažje in hitreje dvignilo kakovost bivanja in pripomoglo k ohranjanju poseljenosti podeželja. Pri tem Državni svet predlaga nadgradnjo navedene vsebine z zagotovitvijo upravičenih stroškov tudi ob hkratnem urejanju spremljajoče nujne javne infrastrukture na podeželju (npr. posegi v cestno infrastrukturo, ureditev javne razsvetljave). To lahko vodi v lažjo in celovitejšo realizacijo ureditve infrastrukture na slovenskem podeželju.

Državni svet ugotavlja, da bodo občine upravičene tudi do sredstev na področju OVE in URE ter kulture, medtem ko bo za ostale vsebine več možnosti financiranja v okviru evropske kohezijske politike, v okviru katere bodo v novem finančnem obdobju celovite teritorialne naložbe (CTN) razširjene in namenjene tako mestnim kot ostalim občinam, prav tako pa bo razširjen tudi nabor vsebin.

Državni svet ugotavlja, da bo Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo (v nadaljevanju: MGRT) veliko večino sredstev iz NOO namenilo za investicije večjim in velikim podjetjem. MGRT je iz naslova NOO pripravilo za 427 milijonov evrov nepovratnih spodbud za podjetja ter 495 milijonov evrov povratnih sredstev v obliki posojil, pri čemer se stremi k podpori kakovostnim investicijam, ki bodo prinašale višjo dodano vrednost na zaposlenega, večjo energetske učinkovitost gospodarstva, spodbude krožnemu gospodarstvu in digitalni preobrazbi, hkrati pa krepile sodelovanje med znanstveno-raziskovalno sfero in gospodarstvom z namenom spodbujanja aplikativnih rešitev in upoštevanje možnosti komercializacije znanja in prodaje na trgu. Vse aktivnosti in spodbude morajo voditi k dvigu produktivnosti v proizvodnih in prodajnih procesih. Kot ugotavlja Državni svet, je bilo z interventnimi ukrepi doslej sicer gospodarstvu že ponujenih za 0,6 milijarde evrov sredstev spodbud, v nadaljevanju letošnjega leta pa je pričakovati še za 100 milijonov evrov razpisov za likvidnostno pomoč gospodarstvu.

Državni svet ugotavlja, da so bila pričakovanja, da se bo mogoče s sredstvi, ki jih zagotavlja NOO, poleg reševanja širših družbenih problemov, lotiti tudi trenutnih težav gospodarskih subjektov kot posledic epidemije COVID-19, očitno preveč optimistična, zato Državni svet poziva Vlado Republike Slovenije in MGRT k pripravi ukrepov, ki bodo nadgradili dosedanje interventno zakonodajo v smeri ohranjanja delovnih mest in še posebej celovite pomoči storitvenim dejavnostim.

Na podlagi predstavitve grobih razrezov programov in višine sredstev iz osnutka predloga NOO Državni svet izpostavlja vprašanje izvedbe predhodnih in pravočasnih priprav konkretnih programov in projektov ter določitve ustreznega razmerja med sredstvi iz NOO in razpoložljivimi sredstvi za kohezijo. V zvezi z navedenim je bil seznanjen s konkretnim primerom uporabe sredstev iz Sklada za pravični prehod, iz katerega bodo sredstva v višini več kot 200 milijonov evrov na voljo za sanacijo premogovnih regij, omogočala pa bodo tudi lažje prezaposlovanje tamkajšnjih prebivalcev in ohranjanje zaposlenosti. Sredstva iz načrta bodo torej bolj ciljno naravnana, medtem ko kohezijska sredstva naslavljajo mehkejšo vsebino, kot so krepitev kompetenc, plače ipd.

Državni svet izpostavlja tudi vprašanja v zvezi s postopki, ki bodo potekali po sprejemu načrta v smislu njegove operacionalizacije, s časovnico izvajanja posameznih politik, pri čemer na podlagi pojasnil MGRT ugotavlja, da je naloga MGRT pripraviti spremembe obstoječe zakonodaje in ustrezne strateške dokumente, ki bodo omogočili gospodarski preboj s spodbujanjem naložb.

Državni svet ugotavlja, da občine, ne glede na svoj prispevek k razvoju gospodarstva, verjetno ne morejo pričakovati večjih zneskov za financiranje infrastrukture iz sredstev, ki jih zagotavlja NOO, s tem pa tudi ne za izgradnjo in dograditev poslovnih con v posameznih lokalnih skupnostih. Zagotovljeno je bilo, da bo MGRT, glede na to, da osnutek predloga NOO za podporno okolje predvideva spodbujanje investicij, lahko rezerviralo sredstva za ta namen, in sicer v višini 19 milijonov evrov. Sredstva bodo omogočila izgradnjo takšne infrastrukture, ki bo povezovala produkcijske faze različnih podjetij na enem mestu, namenjala pa se bodo predvsem za krepitev lokalnih verig vrednosti.

Aktualno je tudi vprašanje, kako se bodo delila sredstva po dejavnostih in ali bodo pri delitvi sredstev vse gospodarske dejavnosti deležne enakih kriterijev. Kot ugotavlja Državni svet, ministrstvo izvaja panožno usmerjene ukrepe predvsem za področje turizma in lesarstva. Prav tako prihaja tudi do sodelovanja med resornimi ministri; tako bo na primer v naslednji finančni perspektivi za razvoj podeželja na voljo 1,7 milijarde evrov, pri čemer bo del sredstev MGRT v okviru turistične dejavnosti namenjen tudi podpori razvoja turističnih kmetij.

Državni svet opozarja tudi na dosedanje pomanjkljivosti pri oblikovanju razpisov za namenska sredstva in časovne zaostanke pri sproščanju sredstev iz teh razpisov v posameznih dejavnostih.

Državni svet opozarja na znatno zmanjšanje sredstev za kmetijski sektor, ki so bila iz prvotnih, med vsemi deležniki že usklajenimi projekti v vrednosti 200 mio evrov, znižana na 76,4 mio evrov, po zadnji različici osnutka predloga NOO pa na zgolj 38,7 mio evrov, ki pa ne bodo zadostovala za izvedbo vseh predvidenih programov za okrevanje enega najbolj prizadetih sektorjev, t. j. kmetijstva. Pri tem je glavna sredstev (28,3 mio evrov) namenjena birokratskemu aparatu z vsečno oznako digitalne preobrazbe, neposredno kmetijstvu pa praktično ne bo na voljo nobenih sredstev. Slovensko kmetijstvo sicer ni konkurenčno v okviru globalnih meril, vendar je njegovo razvojno delovanje toliko bolj pomembno za obstoj slovenskih kmetov in kmetij. Zato je treba s primernimi vložki in spodbudami zagotoviti razvoj novih izdelkov, kakovost in višjo dodano vrednost ter na ta način neposredno prispevati tudi k skrbi za okolje in poseljenost slovenskega podeželja.

Državni svet poziva, da se kmetijskemu sektorju v okviru Sklada za okrevanje in odpornost (v nadaljevanju: RRF) nameni več sredstev, pri čemer meni, da je treba gospodarstvu in kmetijstvu iz RRF nameniti najmanj dve tretjini sredstev za izvedbo ukrepov in programov za izhod iz krize, povezane s COVID-19. Za okrevanje gospodarstva in kmetijstva (kot delu gospodarstva) so nujna povratna in nepovratna sredstva, saj je glavni cilj RRF krepitev odpornosti in okrevanje gospodarstva, ki ga Evropska komisija veže na izvedbo reform in na konkretne merljive učinke. Ob tem Državni svet izpostavlja, da sredstva za Skupno kmetijsko politiko (SKP) za obdobje

2014–2020 in 2020–2027 ostajajo enaka in so kot taka že sicer namenjena kmetijstvu, ne pa okrevanju po krizi, povezani s COVID-19.

Državni svet tudi predlaga, da se predvidi povračilo izgubljenega prihodka za vse dejavnosti, ki so zaradi t. i. protikorona ukrepov zaprte in se ne smejo opravljati. V luči zaostajanja po inovacijskem indeksu je nujno predvideti tudi nepovratna sredstva za raziskave in razvoj v gospodarstvu in kmetijstvu.

Državni svet poudarja pomembnost vlaganj v razvoj slovenskega kmetijstva in zagon slovenskih kmetij s ciljem čim večje in trajnostne samooskrbe. Po njegovem mnenju je treba oblikovati strategijo samooskrbe in na njeni podlagi pripraviti operativne načrte za povečanje samooskrbe po posameznih segmentih s ciljem prehranske varnosti in neodvisnosti. Ob preveliki birokratizaciji slovenskega kmetijstva Državni svet poziva tudi k njegovi debirokratizaciji.

Državni svet v zvezi s področjem zdravstva ugotavlja, da je po oceni Zdravniške zbornice Slovenije osnutek predloga NOO v delu, ki se dotika zdravstva, pravilno usmerjen, predvsem v delu, ki se nanaša na razbremenitev in hkratno krepitev primarnega zdravstvenega sistema, v zvezi s katerim poudarja timsko delo (ne gre zgolj za družinske zdravnike, ampak tudi ostali kader, ki dela v posameznem timu – zdravstvene tehnike, diplomirane medicinske sestre itd.) ter pospešeno digitalizacijo v zdravstvu. Izraža zgolj pomislek glede zapisa v predlogu Priloge 1, poglavje 1.1.3 KOMPONENTA 3: Zdravstveni sistem (str. 14–15), da tveganje za doseg posameznega zastavljenega cilja (povečevanje kompetenc v zdravstvu, podpora primarni ravni zdravstvenega varstva itd.) lahko predstavlja nedosežen dogovor o posameznih ukrepih z Zdravniško zbornico Slovenije. Slednja namreč poudarja, da se je pripravljena aktivno in konstruktivno vključiti v pripravo in dogovore o vseh ukrepih, povezanih z zadanimi cilji na področju zdravstvenega sistema. Državni svet ugotavlja, da je navedeno ponudbo za sodelovanje Ministrstvo za zdravje (v nadaljevanju: MZ) sprejelo z odobravanjem in pojasnilo, da so v navedeni prilogi v stolpcu Tveganja navedene zgolj ocene možnih tveganj in ne napoved dejanskega izida, saj MZ načrtuje vključitev vseh ključnih deležnikov s področja zdravstva v izvajanje vseh zadanih reform in ukrepov.

Državni svet v zvezi z navedenim ugotavlja, da pomoč pri pripravi ustreznih ukrepov in programov ponujata tudi Združenje zdravstvenih zavodov Slovenije in Zbornica zdravstvene in babiške nege Slovenije – Zveza strokovnih društev medicinskih sester, bobic in zdravstvenih tehnikov Slovenije (v nadaljevanju: Zbornica-Zveza).

Združenje zdravstvenih zavodov Slovenije (v nadaljevanju: ZDrZZ) ocenjuje, da so cilji na področju zdravstvenega sistema v osnutku predloga NOO ustrezno postavljeni, izpostavlja pa dve ključni področji, na katerih bo izvedba težko sledila zastavljenim ciljem. Prvo področje je dejanska zagotovitev univerzalno dostopnega zdravstvenega varstva, saj bo slednje, glede na epidemijo in slabšanje stanja s čakalnimi dobami, težko izvedljivo. V prvi vrsti bi si morali po oceni ZDrZZ zadati cilj vzpostavitve predpogojev za resnično univerzalno dostopnost do zdravstvenih storitev, saj slednja trenutno po oceni ZDrZZ ni zagotovljena. Če bo kot cilj zastavljena zagotovitev katerekoli zdravstvene storitve kateremukoli uporabniku sistema v trenutku, ko jo slednji potrebuje, bi bilo nujno treba v osnutek predloga NOO zapisati tudi jasno pot do navedenega cilja. Tem pripombam se pridružuje tudi

Zdravniška zbornica Slovenije, ki poudarja velik pomen sledenja podatkom o kakovosti in varnosti ter utemeljenosti in učinkih posameznih storitev (velikokrat se paciente naroča na posege, npr. ultrazvok srca, ki na koncu ne vplivajo na spremembo terapije pri posameznem pacientu, se pa s tem podaljšuje čakalne dobe in povzroča nepotrebne stroške). ZDrZZ opozarja tudi na to, da se osnutek predloga NOO izrazito usmerja v cilje, povezane s primarno zdravstveno ravniyo, medtem ko bi na kritičnih področjih (npr. čakalne dobe) morali nujno oblikovati tudi cilje, povezane s sekundarno in terciarno zdravstveno ravniyo.

Kot drugo ključno področje v povezavi z zdravstvenim sistemom pa ZDrZZ izpostavlja digitalno preobrazbo, ki naj bi sledila obdobju informacijske družbe, ter se, predvsem v bolj razvitih državah, že nadgrajevala v družbo 5.0. Pri tem ZDrZZ opozarja, da se v povezavi s starajočo se družbo pojavljajo nove težave s pomanjkanjem kadrov v zdravstvu, s katerim se sicer na splošno naša država sooča že od osamosvojitve naprej, ko se je navedene težave večinoma reševalo z uvozom kadra iz bivših jugoslovanskih republik. ZDrZZ poziva k novim pristopom reševanja navedene problematike, ki smo jo po njegovi oceni začeli reševati prepozno. Po oceni ZDrZZ bi bila za učinkovito rešitev težave nujna preobrazba družbe v smeri digitalizacije in družbe 5.0, v okviru katere bo pomemben del predstavljala robotizacija nekaterih procesov. Kot predpogoj za navedeno pa ZDrZZ navaja izboljšanje informacijske podpore v zdravstvu, saj se trenutno po njegovi oceni podatkov o delovanju sistema ne zbira na ustrezen, poenoten način.

Zbornica-Zveza kot nosilec javnega pooblastila za usposabljanje izvajalcev zdravstvene in babiške nege glede podpore prožnejšim ureditvam dela v zvezi s kadri s področja zdravstvene nege in oskrbe, ki je večkrat izpostavljena v osnutku predloga NOO, tako kot ZDrZZ, opozarja na velik manko kadrov – trenutno in predvidoma tudi v prihodnje. Pri tem poziva MZ, da se aktivno vključi v proces iskanja in oblikovanja rešitev v povezavi z navedeno tematiko. Prav tako se pridružuje ponujenemu sodelovanju Zdravniške zbornice Slovenije pri pripravi ključnih sprememb v sistemu.

Zbornica-Zveza ocenjuje, da je lahko pri reševanju kadrovske stiske v veliko pomoč s poznavanjem kadrov s področja zdravstvene nege in oskrbe, saj ima na voljo številne podatke in kazalnike, ki so lahko koristni tudi pri analizi posledic demografskih sprememb na kadrovsko strukturo na področju zdravstvene in babiške nege. Glede na to, da Slovenija na področju kadrov v zdravstvu nikoli ni bila zmožna sama pokriti vseh potreb, bo treba rešitve po oceni Zbornice-Zveze zelo verjetno iskati v uvozu delovne sile, k čemur se sicer že dlje časa zatekajo številne razvitejše evropske države. Pri tem Zbornica-Zveza opozarja, da bo tudi v navedene kadre treba vložiti določeno količino sredstev z vidika nadgradnje njihove izobrazbe in kompetenc. Pri tem se zavzema za to, da se sredstva, ki se jih bo pridobilo na podlagi NOO ali iz drugih (evropskih) virov z namenom dodatnega usposabljanja in izobraževanja, prioritetno usmeri v karierni razvoj že obstoječe delovne sile na področju zdravstvene nege v Sloveniji (do-izobraževanje in usposabljanje z namenom pridobitve poklica medicinske sestre), delovno silo, pridobljeno od drugod, pa se lahko za začetek angažira za opravljanje manj zahtevnih del v zdravstveni negi.

Glede zastavljenih ciljev v zvezi z dolgotrajno oskrbo (DO), zlasti v zvezi s predvideno izgradnjo negovalnih domov, Zbornica-Zveza opozarja, da bodo v

navedenih domovih nastanjeni uporabniki z višjim nivojem potreb po negi in oskrbi, ki je ne bodo mogli izvajati socialni oskrbovalci, zato bi bilo vzporedno z načrti o izgradnji negovalnih domov treba iskati tudi rešitve v zvezi z zagotavljanjem ustreznega števila usposobljenih kadrov za izvajanje nalog nege in oskrbe.

Zbornica-Zveza upa, da bo aktivno vključena v pripravo posameznih ukrepov in programov, načrtanih v osnutku predloga NOO, in da se bo že obstoječemu aktivnemu sodelovanju med resorjem zdravstva in socialnega varstva v prihodnje pridružilo tudi Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport (v nadaljevanju: MIZŠ), ki bo imelo pomembno vlogo pri zagotavljanju programov in dodatnih sredstev za nadgradnjo izobrazbe domačih strokovnjakov na področju zdravstvene nege.

Po oceni Zbornice-Zveze bo v prihodnje največji izziv, kako v stroki zdravstvene nege zadržati čim več usposobljenega kadra, saj se na svetovni ravni že kažejo trendi intenzivnega zapuščanja delovnega področja zdravstvene nege zaradi neugodnih pogojev dela, k čemur je še dodatno doprinesla aktualna epidemija. Po oceni Svetovne zdravstvene organizacije naj bi do leta 2030 na celotni zemeljski obli primanjkovalo kar 13 milijonov medicinskih sester oz. izvajalcev zdravstvene nege.

Državni svet je bil seznanjen tudi z mnenjem Združenja za informatiko in telekomunikacije - Združenje za poslovno storitvene dejavnosti (v nadaljevanju: Združenje), ki deluje v okviru Gospodarske zbornice Slovenije. Ta ocenjuje, da je v osnutku predloga NOO digitalni preobrazbi zdravstva dana ustrežna teža ter da so zadani cilji in aktivnosti na tem področju skladni z analizo Združenja, ki ima z namenom priprave izhodišč in predlogov za možne izboljšave zdravstvenega sistema vzpostavljeno posebno delovno skupino, sestavljeno iz predstavnikov podjetij, ki gradijo e-zdravstveni sistem v Sloveniji. V zvezi z izpostavljenostjo nujnostjo izboljšanja informatizacije v zdravstvu in zagotavljanja skladnosti posameznih sistemov, uporabljenih v njegovem okviru, Združenje opozarja, da se v okviru Evropske unije že pojavljajo pobude o nadgradnji navedenih procesov, in sicer v smeri zagotovitve večje interoperabilnosti zdravstvenih sistemov in podatkov v Evropski uniji. Navedeno bo po oceni Združenja omogočilo bistveno drugačne možnosti obravnave pacientov in s tem prineslo nove koristi za celoten zdravstveni sistem, predvsem pa za paciente in zaposlene v zdravstvu. Združenje zato v zvezi z digitalizacijo zdravstvenega sistema ponuja sodelovanje vsem ključnim deležnikom v zdravstvu z namenom izpeljave zastavljenih ciljev v prihodnjih letih.

Državni svet v zvezi z osnutkom predloga NOO izraža nezadovoljstvo z dejstvom, da je bil omenjeni dokument dolgo časa nedostopen tako posameznim interesnim skupinam, na delovanje katerih bo sicer imel velik vpliv, kot tudi širši javnosti.

Državni svet prav tako ugotavlja, da kljub temu, da so socialni partnerji v delu osnutka predloga NOO predvideni kot ključni deležniki pri pripravi posameznih reform, Ekonomsko-socialni svet še vedno ni bil seznanjen z aktualno, dopolnjeno različico dokumenta, prav tako se SVRK ni odzval na pozive sindikalne strani k njihovi vključitvi v pripravo rešitev. Njihovim pozivom se je odzvalo zgolj Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (v nadaljevanju: MDDSZ). Iz priprave dokumenta je bila v veliki meri izključena tudi stroka, kar je po oceni Državnega sveta prav tako nesprejemljivo, predvsem pa netaktno v primeru priprave

dokumenta, katerega izvedba bo v končni fazi v veliki meri odvisna prav od navedenih deležnikov.

Državni svet na podlagi predstavljenih reform in ciljev s strani MDDSZ in MZ ocenjuje, da so reforme in cilji sicer primerno zastavljeni, a obenem opaža, da gre na področju trga dela in zdravstva za zbir številnih neurejenih zadev, ki se jih ni uspelo razrešiti že leta in katerih razrešitev je s tega vidika lahko vprašljiva tudi v predvidenih naslednjih petih do šestih letih, v katerih bo možno črpati sredstva iz naslova NOO za okrevanje in odpornost. Nekatere zaveze iz NOO naj bi se namreč uresničilo že 2024.

Državni svet ocenjuje, da bo izpeljava vseh predvidenih kompleksnih reform (npr. zdravstvene, pokojninske, trga dela, sistema plač v javnem sektorju ...) terjala veliko časa, sredstev, predvsem pa aktivnega vključevanja različnih deležnikov, pri čemer slednji do zdaj še niso bili seznanjeni s podrobnostmi načrtovanih reform, prav tako glede večine reform še ni bil dosežen konsenz socialnih partnerjev. S tega vidika se Državni svet sprašuje, ali je primerno Evropski komisiji predložiti dokument, ki ne izpolnjuje osnovnih predpogojev za njegovo dejansko uresničitev.

Državni svet izpostavlja tudi finančni del osnutka predloga NOO, na podlagi katerega bo Slovenija sicer upravičena do določenega deleža nepovratnih sredstev (6,6 milijarde evrov), hkrati pa tudi do posojil (3,6 milijarde evrov), ki jih bo treba slej ko prej poplačati. Posledično je po mnenju Državnega sveta izrednega pomena, da se pridobljena sredstva uporabi res učinkovito in da se jih usmerja v razvojne programe.

Na uspešno in učinkovito izvedbo NOO bo po oceni Državnega sveta v veliki meri vplivala tudi predvidena časovnica izpeljave predvidenih reform in z njimi povezanih ukrepov, projektov in programov, ki morajo biti pripravljene čim prej, da se jih lahko začne še pravočasno izvajati. Glede na to, da dosedanje izkušnje s porabo kohezijskih sredstev nakazujejo, da imamo na tem področju pogosto težave, bi bilo k izvajanju NOO treba pristopiti z jasnim zavedanjem o navedenih tveganjih in temu področju posvetiti več pozornosti.

Državni svet izraža tudi željo po podrobnejši seznanitvi s prihodkovno stranjo načrtovanega NOO, saj so iz osnutka predloga NOO razvidni zgolj odhodki po posameznih področjih oz. ciljnih, ne pa tudi podrobnejši razrez sredstev, ki bodo na voljo iz Mehanizma za okrevanje in odpornost ter ostala sredstva, ki se jih bo črpalo iz drugih skladov EU v povezavi z izvajanjem kohezijske politike. Prav tako ni razvidno, na kakšni podlagi se bo odločalo o razdelitvi RRF sredstev (povratnih in nepovratnih) po posameznih področjih. Državni svet se prav tako sprašuje, ali je bila pred zapisom posameznih ciljev v osnutku predloga NOO izvedena predhodna analiza potreb na trgu dela in v gospodarstvu, pa tudi, če so cilji skladni s Strategijo razvoja Slovenije 2030. Posledično Državni svet meni, da bi morali biti širši javnosti, še zlasti pa Državnemu zboru in Državnemu svetu, na voljo tudi podrobnejši podatki o prihodkovni in odhodkovni strani predloženega NOO ter z njim povezanih reform na posameznih področjih.

Državni svet meni, da bi morale predvidene naložbe v javno zdravstvo zaobjeti vso Slovenijo, skladno z merili stroke in potrebami prebivalstva, in da bi morala biti nepovratna sredstva Evropske unije iz posameznih virov prednostno in v zadostni

višini namenjena programom s področja zdravstva in socialnega varstva ter dolgotrajne oskrbe. V osnutku predloga NOO namreč sredstva za navedena področja predstavljajo relativno majhen delež vseh sredstev, ki bodo na voljo iz tega naslova (skupaj manj kot 400 milijonov evrov od skoraj 10 milijard sredstev). Zato se Državni svet sprašuje, ali so bila navedena področja res ustrezno naslovljena, glede na to, da je namen dokumenta okrepiti ravno tista področja, ki so bila v času epidemije COVID-19 med najbolj obremenjenimi in ki bodo po krizi čutila največ posledic, kamor pa brez dvoma sodita tudi področji zdravstva in socialnega varstva.

Državni svet v zvezi z načrtovanimi reformami na področju zdravstva izpostavlja zagotavljanje finančne vzdržnosti zdravstvenega sistema kot cilj, ki je aktualen že nekaj časa, a kakšnih večjih premikov na tem področju še ni bilo izvedenih. Zakonodaja s področja zdravstvenega varstva in zdravstvenega zavarovanja že skoraj dve desetletji čaka na sistemsko preobrazbo, vanjo se, večkrat tudi na pobudo Državnega sveta, v zadnjih letih posega zgolj parcialno. Državni svet ob tem opozarja, da vsak poseg v enega od ključnih sistemskih zakonov na področju zdravstva vpliva tudi na ostalo zakonodajo s tega področja (Zakon o zdravstveni dejavnosti, Zakon o pacientovih pravicah in Zakon o lekarniški dejavnosti), zato je treba biti pri posegih v sistem previden.

Državni svet meni, da bi ob spremembah Zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju morali v prihodnje več pozornosti nameniti tudi preventivi, med katero sodi tudi obnovitvena rehabilitacija najtežjih invalidov. Veliko vlogo lahko preventivne aktivnosti odigrajo tudi pri preprečevanju ali vsaj omilitvi pojava absentizma na delovnem mestu ter pri zagotavljanju višje stopnje varnosti in zdravja pri delu.

V osnutku predloga NOO se na področju zdravstva, predvsem v povezavi s kadrovsko strukturo, izrazito izpostavlja primarni nivo zdravstvenega varstva, medtem ko se po oceni Državnega sveta premalo pozornosti namenja sekundarnemu nivoju, na katerem se je v času epidemije COVID-19 pokazalo veliko pomanjkanje ustrezne delovne sile pri obravnavi najtežjih primerov, obolelih za COVID-19 (npr. diplomiranih medicinskih sester v enotah intenzivne terapije in nege). Državni svet kot rešitev predlaga uvedbo t. i. bridginga po zgledu drugih držav EU, na podlagi katerega bi se zdravstvenim tehnikom iz sredstev NOO lahko omogočilo dokvalifikacijo na poklicni nivo diplomirane medicinske sestre.

V zvezi s predvideno krepitvijo kompetenc zdravstvenega osebja Državni svet izpostavlja zapis v osnutku predloga NOO na str. 39 (Tabela 3: Ocenjeni stroški načrta; Finančna dinamika izvajanja po letih), kjer je v četrti vrstici kot ena od reform navedena »Krepitev kompetenc zdravnikov« v vrednosti 8 milijonov evrov, pri čemer se sprašuje, ali to pomeni, da bodo iz navedene reforme izključeni vsi ostali zdravstveni poklici. Državni svet na podlagi pojasnila MZ, da je namen ravno obraten: krepitev kompetenc vseh drugih zdravstvenih delavcev in sodelavcev z namenom prevzema dodatnih nalog in odgovornosti, predlaga popravek navedenega zapisa, tako da bo to jasno opredeljeval.

V zvezi s cilji administrativne razbremenitve primarne ravni zdravstvenega varstva Državni svet izpostavlja, da je tudi sam aktivno pripomogel k navedenemu procesu z dvema zakonodajnima iniciativama (razbremenitev družinskih zdravnikov glede

vodenja naročniških seznamov in razbremenitev pediatrov v povezavi z novo ureditvijo sobivanja staršev ob bolnih otrocih). Kot primeren ukrep Državni svet izpostavlja tudi ureditev iz interventne zakonodaje, v skladu s katero lahko posameznik izkoristi pravico do kratkotrajne odsotnosti z dela zaradi bolezni (3 dni), brez obremenjevanja osebnega zdravnika, kar bi kazalo čim prej trajno urediti.

V zvezi s predvidenimi investicijami v zdravstvu Državni svet meni, da bi si morali zastaviti bolj drzne načrte, ne zgolj parcialnih investicij. Ugotavlja namreč, da – poleg izgradnje oziroma dograditve obeh infekcijskih klinik – v osnutku predloga NOO niso predvidene nobene druge investicije na sekundarnem in terciarnem nivoju. Državni svet je bil seznanjen s pojasnilom MZ, da so v osnutek predloga NOO vključeni zgolj nekateri projekti, ki se nanašajo na investicije v zdravstvu, medtem ko se bo za ostale skušalo pridobiti sredstva iz drugih (nacionalnih ali drugih evropskih) virov. Državni svet ob tem predlaga, da se v okviru NOO zagotovi tudi sredstva za izpeljavo druge in tretje faze novogradnje največje regijske bolnišnice – SB Celje.

Državni svet ugotavlja, da osnutek predloga NOO v različici iz decembra 2020 invalidsko varstvo naslavlja zgolj posredno (npr. v povezavi s trgom dela, dolgotrajno oskrbo ter pokojninskim in invalidskim zavarovanjem itd.), pri čemer je bil dan poziv k aktivnemu vključevanju reprezentativnih invalidskih organizacij v pripravo vseh aktivnosti in ukrepov v povezavi z NOO, ki se dotikajo invalidov in invalidskega varstva.

Državni svet izpostavlja, da lahko na položaj invalidov v prihodnje v bistveni meri vplivajo tudi aktualni načrti v zvezi z vzpostavitvijo t. i. socialne kapice (za plače nad 6.000 evri), saj ima slednja lahko za posledico zmanjšanje sredstev v pokojninski in invalidski blagajni za cca. 50 milijonov evrov, za zdravstveno blagajno pa predvidoma izpad sredstev v višini cca 45 milijonov evrov. Ta sredstva mora torej zagotoviti državni proračun, saj se potrebe navedenih dveh blagajn ne bodo zmanjšale, kvečjemu obratno.

Državni svet opozarja tudi na nujnost porabe vseh možnih nepovratnih sredstev iz svežnja REACT-EU, ki so na voljo za krepitev odpornosti na področju socialnega varstva starostnikov, med katerimi je tudi veliko starejših invalidov. Navedena sredstva bi se morala po njegovi oceni usmeriti predvsem v storitve dolgotrajne oskrbe.

Državni svet izraža pričakovanje, da bosta v programe financiranja na področju sociale in zdravstva vključeni tudi kakovostna socialna in zdravstvena oskrba starejših invalidov (nad 65 let), ki živijo doma in nimajo zagotovljenih pravic do osebne asistencije po Zakonu o osebni asistenci (Uradni list RS, št. 10/17 in 31/18). Slednji se namreč osredotoča na zagotavljanje osebne asistencije za osebe med 18. in 65. letom starosti, za katere je v Sloveniji, tudi po zaslugi naporov MDDSZ, celovito in dobro poskrbljeno, medtem ko oskrba invalidov, starejših od 65 let, ni na primerljivem nivoju, med drugim tudi zaradi omejenih kadrovskih virov na področju patronažne službe. V tem oziru vzpostavitev celovito urejenega sistema dolgotrajne oskrbe predstavlja ključni odgovor na izpostavljeno problematiko.

Glede na izkušnje reprezentativnih invalidskih in humanitarnih organizacij z organizacijo ter zagotavljanjem počitniškega letovanja, oddiha, okrevanja in

rekreacije invalidov ter bolnikov, se predlaga, da se v predlog NOO vključi tudi investicijska sredstva za obnovo in širitev zmogljivosti objektov za počitniški oddih, rekreacijo ter letovanje invalidov in bolnikov v Sloveniji.

Glede na pogosto izpostavljen cilj zagotovitve, da starejši čim dlje ostanejo doma, v domačem okolju, Državni svet meni, da bi bilo treba razmišljati tudi v smeri organizirane pomoči pri odpravi arhitektonskih ovir z izgradnjo klančin, dvigal ipd., povsod, kjer je to izvedljivo in potrebno. Humano grajeno okolje je namreč odraz napredne in civilizirane družbe, zato Državni svet poziva Ministrstvo za okolje in prostor, da aktivno pristopi k reševanju navedene problematike. To bi predstavljalo tudi dobro spodbudo malemu gospodarstvu, predvsem obrtništvu, in imelo multiplikativne učinke na celotno gospodarstvo in družbo.

Državni svet podpira napore za pospešeno digitalizacijo slovenske družbe, a pri tem opozarja, da se slednja ne dotika zgolj javnega sektorja, državne uprave in gospodarstva, ampak v veliki meri tudi prebivalstva, ki pa ima za sledenje napredku na tem področju različne predispozicije. Državni svet kot primer izpostavlja oskrbo na daljavo za invalide in starejše, ki živijo sami ali brez sosedov in imajo resne zdravstvene težave in ki jim možnost takojšnjega kontakta s službami pomoči lahko reši življenje. A tudi takšen zelo pozitiven projekt, kot je e-Oskrba, lahko nima zelenega učinka, če se v prvi vrsti za njegovo uporabo v zadostni meri ne usposobi potencialnih uporabnikov in če se poskrbi zgolj za infrastrukturni del projekta. Posledično bi na tem in podobnih področjih morali predvideti potrebe po dodatnih sredstvih za usposabljanje uporabnikov. Načrti o digitalizaciji države so namreč lahko zaman, če se izkaže, da se ne bo moglo zagotoviti osnov za njeno dejansko izvedbo.

V zvezi z zdravstvenim sistemom Državni svet digitalno transformacijo prepoznava kot izredno priložnost in tudi nujno. Ob tem ugotavlja, da imamo v Sloveniji dovolj kritične mase strokovnjakov in podjetij, ki so konkurenčni tudi na svetovnem nivoju, in dovolj lastnega znanja, da lahko številne spremembe na področju digitalizacije izvedemo sami, brez zanašanja na praviloma drage aplikacije iz tujine (primer dobrega sodelovanja med strokovnjaki s področja informacijskih ved, ki delujejo v okviru Gospodarske zbornice Slovenije, Ministrstva za zdravje, Nacionalnega inštituta za javno zdravje, in izvajalci zdravstvene dejavnosti z namenom nadgradnje digitalizacije zdravstvenega sistema). Z namenom nadgradnje obstoječega znanja bi bilo treba čim več sredstev iz naslova NOO nameniti tudi razvoju domače znanosti.

Državni svet prav tako podpira napore za vzpostavitev ustrezno povezanega informacijskega sistema na področju zdravstvenega varstva in zdravstvenega zavarovanja, v katerega morajo biti vključeni vsi izvajalci zdravstvene dejavnosti, Nacionalni inštitut za javno zdravje, Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije ter MZ kot regulator področja.

Kot primer izrabe digitalizacije za razvoj posameznega področja Državni svet izpostavlja aktivnosti v povezavi z robotizacijo in uporabo najbolj napredne tehnologije za pomoč pacientom pri okrevanju po možganski kapi in po drugih težjih boleznih. Ciljno in premišljeno uporabljena digitalizacija in robotizacija po oceni Državnega sveta v okviru zdravstva lahko prinese razbremenitev preobremenjenega kadra, ne da bi se s tem ogrozilo delovna mesta.

Državni svet izraža tudi podporo načrtovani digitalizaciji pravosodja in meni, da je vključitev navedenega področja med investicije v okviru NOO utemeljena, saj je pandemija COVID-19 jasno pokazala njegovo ranljivost. Ob tem še posebej izstopajo sodni zaostanki kot eden od negativnih učinkov pandemije COVID-19. Na splošno velja, da bi lahko digitalizacija pravosodnega sistema znatno koristila številnim področjem pravosodnega sistema. Načrtovana pobuda, usmerjena v modernizacijo pravosodja, bi vplivala na njegovo večjo učinkovitost ter izboljšala dostop državljanov in podjetij do pravnega varstva.

V povezavi z ukrepi na trgu dela Državni svet opozarja na nujnost systemskega pristopa k načrtovanim prekvalifikacijam in dokvalifikacijam za brezposelne, ki čakajo na vključitev na trg dela v pogojih digitalne družbe, ker gre za bistvene spremembe na trgu dela. Kot dobro prakso navaja t. i. sklade dela, ki so delovali v preteklosti in so na istem mestu združevali različne programe usposabljanja in poklicnega izobraževanja.

Državni svet meni, da aktualna epidemija in posledično zmanjšan obseg dela v posameznih panogah gospodarstva lahko predstavlja možnost za dodatno izpopolnjevanje zaposlenih v času, ko niso polno obremenjeni, kar bi omogočilo, da bi iz krize izšli z ustreznejše usposobljenim kadrom in bolj konkurenčni.

Državi svet meni, da k zagotovitvi večjega števila delovno aktivne populacije lahko v veliki meri pripomore tudi ustrezna ureditev zaposlitvene rehabilitacije, ki predstavlja enega od načinov za zagotavljanje čimprejšnje vrnitve posameznika na trg delovne sile. Državni svet ob tem ugotavlja, da je področje rehabilitacije po pojasnilih MZ delno vključeno tudi v predlog NOO, in sicer v povezavi z zagotovitvijo dodatne opreme za rehabilitacijske centre in dodatnih kompetenc za fizioterapevte, kar bo omogočilo hitrejšo vrnitev na delo posameznikom po poškodbah in obolenjih ter daljšo samostojnost starejših oseb. Po drugi strani bo iz navedenih razlogov rehabilitacija pomembno mesto zasedla tudi v bodoči finančni perspektivi.

Državni svet kot eno od težav izpostavlja tudi problematiko dolgotrajnih bolniških odsotnosti, ki predstavljajo veliko finančno breme za blagajno zdravstvenega zavarovanja. Državni svet zato predlaga v razmislek ukrepe, kot jih poznajo nekatere druge evropske države (npr. Luksemburg), kjer se po določenem časovnem obdobju odsotnosti z delovnega mesta (npr. 11 mesecev) delovno razmerje prekine, posameznik pa je deležen sklopa kompleksnih ukrepov in pomoči, med drugim tudi pridobivanja dodatnih kompetenc, ki mu omogočijo čimprejšnjo aktivacijo in vrnitev na trg dela v skladu z njegovimi zmožnostmi.

Državni svet ocenjuje, da bo za izboljšanje konkurenčnosti delovne sile treba vložiti veliko navora, pri čemer je treba v vse procese usposabljanja, prekvalifikacij in dokvalifikacij delovne sile nujno aktivno vključiti tudi MIZŠ. Trenutni programi pridobivanja novih znanj so namreč precej rigidni, zastareli, trajajo predolgo in so premalo usmerjeni v pridobivanje pragmatičnih znanj udeležencev takšnih usposabljanj oz. izobraževanj. Državni svet poziva, da naj se izobraževanja na različnih segmentih družbe izvaja predvsem v skladu z dejanskimi potrebami družbe in gospodarstva, kar bo terjalo prilagoditev vsebine izobraževanj, pa tudi bistveno nadgradnjo znanj izobraževalcev.

Državni svet opozarja tudi na to, da bo poleg vzpostavitve sistema usposabljanja, prekvalifikacij in dokvalifikacij treba razmišljati tudi o tem, kako zaposlene motivirati za vključevanje v dodatna usposabljanja in vseživljenjsko učenje. V praksi se namreč opaža, da zaposleni pogosto nimajo interesa za pridobivanje novih znanj, četudi so že zdaj na voljo določeni programi in sredstva za dodatno usposabljanje. Tudi na področju razvijanja spretnosti (angl. skills) imamo po oceni Državnega sveta še veliko manevrskega prostora.

V zvezi s prekarizacijo in zaposlovanjem mladih ter starejših kadrov Državni svet opozarja, da zgolj prekvalifikacije, dodatna usposabljanja in pridobivanje delovnih izkušenj ne bodo dovolj za vstop na trg dela in stabilne zaposlitve, če se ne bo hkrati delodajalcem zagotovilo subvencije za zaposlovanje teh specifičnih skupin za delo zmožnih prebivalcev.

Kot pomemben način za podaljševanje delovne aktivnosti Državni svet prepoznava področje varnosti in zdravja pri delu, ki dolga leta ostaja neustrezno urejeno. Po oceni Državnega sveta je trenutni sistem varnosti in zdravja pri delu po eni strani prenormiran, po drugi strani pa nekreten in bolj kot ne usmerjen v teorijo namesto v prakso. Zgolj birokratsko izpolnjevanje zahtev na navedenem področju namreč ne more prinesiti želenih rezultatov. Državni svet meni, da bi se na tem področju morale ključne izvajalske aktivnosti in s tem tudi aktiven nadzor nad področjem ponovno prenesti v javni sektor, da bi se moralo v njegov razvoj aktivno vključiti socialne partnerje, in po zgledu nekaterih drugih evropskih držav, ki imajo v svoje srednješolske izobraževalne programe že vključeno izobraževanje na tem področju, tudi MIZŠ.

Državni svet ugotavlja, da je izobraževanju v okviru osnutka predloga NOO namenjenih 276 milijonov evrov, od tega 200,18 milijona evrov nepovratnih sredstev in 74,2 milijona evrov posojil. Za Raziskave, razvoj in inovacije je trenutno predlaganih 120,49 milijona evrov nepovratnih sredstev, medtem ko je bilo v eni izmed osnovnih verzij osnutka predloga NOO predlaganih 278,121 milijona evrov, od tega 173,21 milijona nepovratnih sredstev in 105 milijonov evrov posojil.

Državni svet ugotavlja, da so vsebine s področja izobraževanja, znanosti in športa vključene v razvojna področja Pametna, trajnostna in vključujoča rast, Digitalna preobrazba in Zeleni prehod. Zeleni prehod se nanaša na trajnostno oz. energetske učinkovito prenovi stavb izjemnega družbenega pomena zaradi pandemije COVID-19 (npr. zdravstvena infrastruktura, domovi za starejše občane in vzgojno izobraževalna dejavnost, kultura ...), medtem ko digitalna preobrazba vključuje digitalizacijo izobraževanja, znanosti in športa z izgradnjo in obnovo informacijsko komunikacijske tehnologije po vsej izobraževalni vertikali. Sredstva na navedenem področju bodo po ugotovitvah Državnega sveta namenjena zagotavljanju digitalizacije informacijsko komunikacijske infrastrukture v podporo visokošolskemu študijskemu procesu. Predvidena je tudi aplikacija za spremljanje zaposljivosti diplomantov poklicnega in strokovnega izobraževanja, digitalizacija za odprto znanost z izgradnjo hrbtničnega omrežja in repozitorijev, digitalizacija športa z vzpostavitvijo enotnega, celovitega, kakovostnega in analitičnega informacijskega sistema za upravljanje podatkov s področja športa.

Državni svet ugotavlja, da je kulturi v NOO namenjenih 86,9 milijona evrov oz. 5,44 % vseh nepovratnih sredstev. Načrtujejo se ukrepi, namenjeni predvsem ustvarjalnemu sektorju. V okviru reforme Trajnostni razvoj slovenskega turizma vključno s kulturno dediščino so načrtovane investicije usmerjene v trajnostni razvoj slovenske turistične ponudbe za dvig dodane vrednosti turizma, razvoj javne in skupne turistične infrastrukture in naravnih znamenitosti v turističnih destinacijah ter trajnostno obnovo in oživljanje kulturne dediščine in javne kulturne infrastrukture ter vključevanje kulturnih doživetij v slovenski turizem. Državni svet poziva Vlado Republike Slovenije, da v okviru NOO za turizem in kulturo poveča sredstva za vsebino oziroma program ustvarjalnega (umetniškega) dela kulture.

Državni svet je bil seznanjen s stališčem Rektorske konference Slovenije o nujnih strukturnih reformah in načinu regulacije visokotehnoloških delovnih mest, potrebne za razvoj na znanju temelječe družbe - nujna sta transformacija tako družbe kot gospodarstva, prav tako je po oceni Rektorske konference Slovenije premalo napora vloženega v decentralizacijo države in razvoj regij. Digitalizacija izobraževalnih, raziskovalnih in tehnoloških procesov bo namreč brez omenjenih sprememb neučinkovita. V Sloveniji primanjkuje visokotehnoloških podjetij, ki bi bila sposobna razvijati lastne raziskovalne centre in ustvarjati visokotehnološka delovna mesta, slovensko gospodarstvo pa ima slabe pogoje za raziskovalni razvoj. Raziskovalni oz. znanstveni kader odhaja v tujino, saj doma za delo nima ustreznega tehnološko podprtega okolja, obenem ni zagotovljenega financiranja npr. v obliki investicijskega sklada.

Državni svet se je seznanil tudi z opozorili Koordinacije samostojnih raziskovalnih institutov Slovenije o slabem medresorskem sodelovanju in nezadostnem povezovanju z gospodarstvom. Slovenija zaostaja tudi v indeksu inovativnosti, kar je posledica neučinkovitega sistema raziskav, razvoja in inovacij, zlasti zaradi nezadostnega vlaganja v visokotehnološko infrastrukturo in opremo.

Državni svet se je seznanil tudi z opozorili in predlogi Društva ACM Slovenija, Slovenskega društva za umetno inteligenco, Strateško razvojno inovacijskega partnerstva Pametna mesta in skupnosti - SRIP PMis in Strateško razvojno inovacijskega partnerstva Tovarne prihodnosti - SRIP ToP. NOO omenja cilj uvedbe novih temeljnih znanj računalništva in informatike (v nadaljevanju: RIN) v izobraževalni sistem. Cilj pa bi bil dosežen le z uvedbo temeljnih vsebin računalništva in informatike po celotni vertikali vzgoje in izobraževanja v obliki samostojnega obveznega šolskega predmeta s področja RIN. Uvedba predmeta RIN kot samostojnega predmeta 2026 je pozna, saj bo zamik bistveno prispeval k povečanju zaostanka Slovenije pri razvoju digitalnih kompetenc ter temeljnih znanj RIN za številnimi drugimi državami. Državni svet zato poziva Vlado Republike Slovenije, da v okviru sredstev za digitalni prehod in krepitev digitalnih kompetenc takoj začne aktivnosti za oblikovanje in umestitev samostojnega obveznega predmeta računalništvo in informatika v celotno vertikalo osnovnega in srednjega izobraževanja. Takoj naj začne s pripravo programov strokovnega izobraževanja učiteljev osnovnih in srednjih šol iz računalništva in informatike ter v sodelovanju z univerzami, še posebej s pedagoškimi fakultetami, pripravi nadgradnjo študijskih programov.

Državni svet poudarja, da reprezentativne delodajalske organizacije niso bile vključene pri vseh fazah priprave osnutka predloga NOO, predvsem se ni upoštevalo odnosov med različnimi reprezentativnimi delodajalskimi organizacijami v socialnem dialogu. Posledično so nekatere organizacije (npr. Gospodarska zbornica Slovenije in Obrtno-podjetniška zbornica Slovenije) pri pripravi osnutka predloga NOO lahko bolje sodelovale, druge (npr. Trgovinska zbornica Slovenije, Združenje delodajalcev Slovenije in Združenje delodajalcev obrti in podjetnikov Slovenije) pa ne. Poudariti je treba, da bi bilo smiselno reprezentativne delodajalske organizacije vključiti v pripravo končne različice predloga NOO, poleg tega pa je smiselno, da slednje sodelujejo tudi pri pripravi izvedbenih dokumentov NOO, npr. pri pripravi pogojev za razpise, na podlagi katerih se bodo dodeljevala sredstva v skladu z NOO. Omeniti je treba, da osnutek predloga NOO vsebuje nekatere rešitve (npr. spletna platforma s pripomočki in gradivi za delodajalce), ki posegajo v že oblikovane rešitve, ki jih ponujajo in tržijo reprezentativne delodajalske organizacije. Namesto predvidenega podvajanja bi bilo smiselno v osnutku predloga NOO predvideti podporno okolje za podjetja, katerega pomemben del bi tvorile reprezentativne delodajalske organizacije.

Državni svet sicer ugotavlja, da se v osnutku predloga NOO določenim gospodarskim panogam namenja več pozornosti, npr. lesarstvu in turizmu. Navedeno je sicer povsem legitimno, vendar je treba v osnutku predloga NOO natančno opredeliti, na katero gospodarsko dejavnost se posamezen ukrep nanaša in za katero velikost podjetij pride posamezen ukrep v pošt. V zvezi z navedenim Državni svet ugotavlja, da se v nekaterih segmentih osnutka predloga NOO poudarek daje predvsem pomoči velikim in srednje velikim podjetjem, pri čemer je treba poudariti, da v Sloveniji večino družb in podjetnikov, ki opravljajo gospodarsko dejavnost, predstavljajo mikro, mala in srednja podjetja. Slednjim naj bi bilo sicer več sredstev namenjenih v okviru kohezijskih sredstev iz Večletnega finančnega okvira EU za obdobje 2021–2027, vendar bodo navedena sredstva na voljo šele čez nekaj let, do takrat pa se bo zelo veliko mikro, malih in srednjih podjetij že znašlo v finančnih težavah, kar nekaj pa jih bo propadlo zaradi posledic državnih omejitev poslovanja, ki jih podjetja niso sama zakrivila. V osnutku predloga NOO je zato treba nameniti več pozornosti mikro, malim in srednjim podjetjem (po načelu »Najprej pomisli na male«), tako na področju digitalne preobrazbe gospodarstva, kot tudi digitalne preobrazbe javnega sektorja in javne uprave. Na prvem področju je nujno treba v podporno okolje vključiti tudi reprezentativne delodajalske organizacije, na drugem področju pa je pri oblikovanju digitalnih rešitev treba imeti v mislih tudi posebnosti malega gospodarstva, kjer digitalizacija ni tako intenzivna kot v velikih in srednje velikih podjetjih. Tudi sicer je treba pri oblikovanju rešitev v osnutku predloga NOO paziti, da predvidene reforme in novosti ne bi preveč obremenile mikro, malih in srednjih podjetij oziroma ne bi zavrle njihove iniciative.

V NOO naj se vključi tudi Nacionalni program spodbujanja razvoja in uporabe umetne inteligence v Republiki Sloveniji do 2025 (NpUI), s predvideno finančno podporo v obsegu približno 110 milijonov evrov. Umetna inteligenca (UI) je ena ključnih informacijskih tehnologij sedanosti in bližnje prihodnosti, ki vpliva na vsa področja človeškega življenja, od zdravja in medicine, kmetijstva in prehrane, transporta in turizma, proizvodnje in gospodarstva, do komunikacije in zabave. NpUI naslavlja celoten življenjski cikel inovacij, ki vključuje raziskave, razvoj, uvajanje in uporabo tehnologij in orodij s področja umetne inteligence v praksi; v celoti sledi načelom NOO (digitalna in pametna, podjetna in inovativna, zelena in odgovorna Slovenija);

naslavlja inovacijski cikel raziskav, razvoja in uvajanje tehnologij UI v slovenska podjetja s ciljem doseganja večje dodane vrednosti. V NOO naj se vključi tudi področje varnosti oz. pametne in varne družbe (pametnih in varnih mest, skupnosti in podeželja).

V razvojnem programu Digitalna Slovenija - v komponento Digitalna transformacija gospodarstva in družbe sodi tudi področje javne varnosti z operativnim načrtovanjem, odločanjem ter sodelovanjem med profesionalnem osebjem in občani tako v zvezi z implementacijo novih tehnologij za digitalno transformacijo na ravni politik in strukturnih ukrepov za lokalne skupnosti (pametna mesta in skupnosti) kot standardnimi digitalnimi storitvami, ki so relevantne za optimizacijo delovanja mest in skupnosti. V razvojnem področju Podporno okolje za podjetja pri komponenti 1: Investicije v podjetjih naj se vključi tudi Nacionalni demonstracijski center Pametne tovarne, ki bo temeljil na distribuirani segmentni strukturi in bo strukturiran po tehnologijah proizvodnih procesov, ki odgovarjajo industrijskim domenam (npr. prehranska industrija, kovinsko-predelovalna industrija, predelava polimerov, elektronika ...). Takšna struktura omogoča postavitev specializiranih distribuiranih centrov, povezanih s centralno lokacijo na geografsko različnih lokacijah. Ciljne skupine in največji koristniki vzpostavljene infrastrukture so proizvodna podjetja, raziskovalne organizacije, skupnost zagonskih podjetij (testno okolje za inovativne rešitve na področju izobraževalnih ustanov s področja tehničnih znanosti (srednje, višje šole in univerze)).

Državni svet ugotavlja, da zadnje različice besedila NOO ni na voljo javnosti. Zadnja javno dostopna varianta je iz decembra 2020, do zdaj pa naj bi v pogajanjih po posameznih razvojnih področjih in komponentah prišlo do več sprememb. Državni svet pričakuje, da Vlada Republike Slovenije pri dokončni določitvi vsebine NOO vključi predloge strokovne in civilne javnosti (kot npr. glede umetne inteligence, pametnih mest, pametnih tovarn), in opozarja, da bo brez sodelovanja strokovne javnosti, zlasti nosilcev razvoja v Sloveniji neposrednih uporabnikov ter izvajalcev vseh predvidenih reform, težko uresničiti vse aspekte NOO. Državni svet poudarja, da Slovenija sistemsko povečini ni pripravljena na učinkovito uresničitev vseh reformskih sprememb, ki se napovedujejo.

Državni svet ocenjuje, da je NOO sicer zastavljen ambiciozno, vendar je vprašljiva njegova uresničitev v načrtovanih sedmih letih, saj je Slovenija infrastrukturno in tehnološko slabo pripravljena na programiranje pod pogoji, ki jih zahteva Evropska komisija, zlasti glede deleža digitalnih in zelenih vsebin. Državni svet ocenjuje, da zato ni jasnih odgovorov, kako bodo reforme po komponentah na posameznih razvojnih področjih sploh izvedljive, če že pri samem nastajanju dokumenta ključni izobraževalni, raziskovalni in razvojni deležniki niso ali pa so (bili) premalo vključeni. Še zlasti je zaskrbljujoče dejstvo, da so se sredstva za razvoj in raziskave nerazumljivo znižala od obsega, predvidenega v eni od začetnih različic decembra 2020, in da zato ni razumnega odgovora, kako naj bi Slovenija okrevala po hudi krizi zaradi pandemije in postala odporna na njene dolgoročne posledice, če ne bo zagotovljenih dovolj sredstev za razvoj in inovacije, ki so pravzaprav edino gonilo iskanja naprednih rešitev.

Državni svet poudarja, da je razvoj družbe in gospodarstva rezultat njune nerazdružljive povezanosti in temelji na prenosu znanj iz izobraževalnega sistema,

podprtega z visoko tehnologijo in moderno infrastrukturo, prek visoko tehnološko naprednih raziskovalno-razvojno-inovacijskih centrov, v podjetja z visokotehnološkimi delovnimi mesti in dobro plačanimi strokovnjaki. Državni svet zato zavrača drastično znižanje sredstev za raziskave, razvoj in inovacije in poziva Vlado Republike Slovenije, da vrne predvidena sredstva nazaj na višino, ki je bila zapisana v enem od začetnih osnutkov predloga NOO decembra 2020. Torej na način, da bi predvideni stroški, ki jih krije Sklad za okrevanje in odpornost, znašali 278,121 milijona evrov, od tega 173,21 milijona evrov nepovratnih sredstev in 105 milijonov evrov povratnih sredstev.

Alojz Kovšca
predsednik